

autor: Aleksandra Gutowska

Wybitni Afrykańczycy

Nelson Mandela (ur. 1918) jest jednym z najbardziej znanych polityków afrykańskich oraz laureatem pokojowej Nagrody Nobla w 1993 r. „The struggle is my life” – życie Mandeli to walka o zmianę systemu politycznego w RPA. Poświęcił temu swoją młodość oraz życie osobiste. W 1944 r. pomógł stworzyć program ANC Youth League (Afrykański Kongres Narodowy). W 1948 r. był sekretarzem ANCYL, zaś od 1950 r. jej przewodniczącym. Następnie pełnił różne funkcje w ANCYL, by w 1991 r. zostać jej przewodniczącym. Spędził kilkadziesiąt lat w więzieniu. Nigdy nie zdradził swych politycznych zasad i zawsze był oparciem dla innych osadzonych. Ostatecznie odzyskał wolność w lutym 1990 r. W maju 1994 r. Nelson Mandela został pierwszym prezydentem RPA wybranym w demokratycznych wyborach. Po zakończeniu kadencji w 1999 r. Mandela zrezygnował z dalszego udziału w życiu publicznym. Wrócił do rodzinnej miejscowości w Transkei.

Wangari Muta Maathai (ur. 1940) jest działaczką na rzecz demokracji, praw człowieka i ochrony przyrody oraz pierwszą kobietą w Afryce Subsaharyjskiej, która została uhonorowana pokojową Nagrodą Nobla (w 2004 r.). Ukończyła studia w Stanach Zjednoczonych i w Kenii, gdzie w 1971 r. zdobyła tytuł naukowy doktora weterynarii. Od 1976 r. Wangari aktywnie działa w Narodowej Radzie Kobiet Kenii. W latach 1981-87 była jej przewodniczącą. W tym samym roku Maathai zapoczątkowała Green Belt Movement, którego głównym celem jest ochrona przyrody i zalesianie Kenii. Dziesięć lat później udało się jej stworzyć Pan African Green Belt Network i zainteresować ideą kilkudziesięciu działaczy z około 40 innych krajów (m.in. w Tanzanii, Ugandy, Malawi, Etiopii). W latach 2003-5 była ministrem ds. środowiska, zasobów naturalnych i przyrody Kenii.

Desmond Mpilo Tutu (ur. 1931) jest południowoafrykańskim duchownym, który aktywnie sprzeciwiał się systemowi apartheidu w RPA. W 1984 r. został uhonorowany pokojową Nagrodą Nobla. W 1985 r. Desmond Tutu został biskupem Johannesburga, a w rok później jako pierwszy czarnoskóry duchowny zaczął przewodniczyć kościołowi Anglikańskiemu w RPA. W latach 1987-97 przewodniczył All Africa Conference of Churches. Desmond Tutu jest najbardziej znany z krytyki systemu apartheidu, lecz nie popiera także niektórych metod walki Afrykańskiego Kongresu Narodowego, szczególnie ostro sprzeciwia się aktom terrorystycznym. Po upadku apartheidu przewodniczył Komisji Prawdy i Pojednania. W 2000 r. założył Desmond Tutu Peace Foundation, która celem jest wspieranie działalności Desmond Tutu Peace Centre w Kapsztadzie. Obecnie pełni różne funkcje w komitetach doradczych oraz instytucjach działających przy Międzynarodowym Trybunale Karnym oraz agendach Narodów Zjednoczonych.

Léopold-Sédar Senghor (ur. 1906; zm. 2001) był jednym z najwybitniejszych poetów afrykańskich oraz wieloletnim prezydentem Senegal.

Po ukończeniu szkoły średniej w Senegal, Senghor wyjechał na stypendium do Francji. W 1931 r. wraz z Aime Cesaire oraz Leonem Damasem stworzył ruch negritude. Kilka lat później skończył studia wyższe i rozpoczął pracę jako nauczyciel.

Pierwszy tomik poezji *Chants d'ombre* wydał w 1945 r. W tym samym czasie jako reprezentant Senegal został członkiem Zgromadzenia Narodowego Francji. Po odzyskaniu niepodległości przez Senegal został jego pierwszym prezydentem. Sprawował ten urząd przez dwadzieścia lat, po czym wycofał się z życia politycznego. W czerwcu 1983 r. został członkiem Akademii Francuskiej.

Wybrane publikacje: *Hosties Noires* (1948), *Éthiopiennes* (1956), *Élégies majeures* (1979), *Liberté I: Négritude et humanisme*, (1964), *Liberte V: Le Dialogue des cultures* (1993).

Sembene Ousmane (ur. 1923; zm. 2007) był pisarzem i reżyserem afrykańskim, który jako pierwszy czarnoskóry Afrykańczyk w Afryce Subsaharyjskiej nakręcił film, który powstał w 1963 r. Sembene żartował, że miłość do kina zawdzięcza ojcu, który za każdą dobrą ocenę dawał mu pieniądze na bilet do kina. W 1956 r. Sembene opublikował swoją pierwszą powieść *Le Docker Noir*. Jest ona oparta na doświadczeniach autora z pobytu we Francji. Sembene był bardzo zaangażowanym politycznie twórcą, który traktował literaturę i film jako sposób edukacji społeczeństw Afryki. Gdy zdał sobie sprawę z tego, że jego powieści nie są czytane ze względu na wysoki poziom analfabetyzmu, zaczął realizować filmy. Jego krótki film *Borom Sarret* jest pierwszym nakręconym w Afryce Subsaharyjskiej, zaś kolejny *La Noire...* to pierwsza pełnometrażowa produkcja zrealizowana przez Afrykańczyka. Sembene kręcił swoje filmy w językach afrykańskich (głównie wolof). Wybrane publikacje: *O Pays Mon Beau Peuple!* (1957), *Les Bouts de Bois de Dieu* (1960), *L'Harmattan* (1963), *Xala* (1974), *Le Dernier de l'empire* (1981). Wybrane filmy: *Mandabi* (1968), *Xala* (1974), *Ceddo* (1977), *Camp de Thiaroye* (1988), *Guelwaar* (1992), *Moolaadé* (2004),

Kwame Nkrumah (ur. 1909; zm. 1972) to jeden z największych zwolenników idei panafryanizmu, pierwszy prezydent niepodległej Ghany (dawniej Złote Wybrzeże). Ideą panafryanizmu Nkrumah zainteresował się podczas studiów w Stanach Zjednoczonych, gdzie miał okazję spotkać wielu czarnoskórych myślicieli, którzy byli propagatorami tej idei. Po odzyskaniu niepodległości przez część krajów Afryki Subsaharyjskiej, Nkrumah stał się największym orędownikiem utworzenia organizacji międzynarodowej skupiającej kraje kontynentu (w 1963 r. powstaje Organizacja Jedności Afrykańskiej). W marcu 1957 r. Ghana odzyskała niepodległość, a jej przywódca otrzymał przydomek Osagyefo – „Zwycięzca” w języku akan. Trzy lata później Ghana stała się republiką, a Nkrumah jej pierwszym prezydentem. W 1966 r. w wyniku zamachu stanu dokonanego podczas jego wizyty rządowej w Wietnamie, Nkrumah został pozbawiony władzy. Resztę życia spędził na wygnaniu w Gwinei. Ahmed Sekou Toure mianował go współprezydentem tego kraju.

Wole Soyinka (ur. 1934) to jeden z najwybitniejszych pisarzy afrykańskich, laureat literackiej Nagrody Nobla w 1986 r. W swojej twórczości Soyinka łączy komedię i tragedię, teatr absurdu i satyrę polityczną. Pochodzi z grupy etnicznej Yoruba i często czerpie z bogatej tradycji i mitologii tego ludu. Soyinka jest nie tylko pisarzem, lecz także intelektualistą, który aktywnie uczestniczy w życiu publicznym. Część swojego życia spędził na emigracji oraz był wielokrotnie więziony za otwartą krytykę nigeryjskich rządów. Znany jest z ostrej krytyki ruchu negritude (*A tiger does not shout its tigritude*). Wybrane publikacje – sztuki teatralne: *The Swamp Dwellers*, *A Dance of the Forest*, *Kongi's Harvest*, *Madmen and Specialists*, powieść: *The Interpreters* (1965), eseje: *The Myth, Literature and the african world* (1976), autobiografia: *AKÉ: The years of childhood* (1981), *You must set forth at dawn: a memoir* (2006).

Gamal Abdel Naser (ur. 1918; zm. 1970) był jedną z najważniejszych postaci w historii Egiptu oraz świata arabskiego. Był jednym z wojskowych, którzy dokonali zamachu stanu w 1952 r., obalając monarchie w Egipcie. W dwa lata później został prezydentem tego kraju. Nasser pragnął uwolnić Egipt z wszelkich przejawów kolonializmu, co było jednym z powodów konfliktu z Wielką Brytanią i Francją w 1956 r. (konflikt sueski). Swoją postawą zyskał sobie popularność w całym świecie arabskim, którego został niekwestionowanym przywódcą. Był inicjatorem budowy tamy asuańskiej, sfinansowanej przez Związek Radziecki. Po przegranej Egiptu w wojnie sześciodniowej chciał zrezygnować ze sprawowanego stanowiska, lecz masowe protesty ludności Egiptu spowodowały, że pełnił urząd prezydenta aż do swojej śmierci w 1970 r. Jego pogrzeb był jednym z najważniejszych wydarzeń w historii Egiptu, w którym uczestniczyło kilka milionów osób.

Amadou Hampâté Bâ (ur. 1900 ; zm. 1991) był jednym z najbardziej znanych filozofów afrykańskich, zafascynowanym tradycjami ustnymi w Afryce. Jest znany z powiedzenia: gdy umiera starzec w Afryce, to tak jakby płonęła biblioteka. Pochodził ze szlacheckiej rodziny fulańskiej. Skończył szkołę koraniczną oraz zdobył wykształcenie typu zachodniego. W latach czterdziestych prowadził badania etnograficzne w l'Institut Français d'Afrique Noire (IFAN) w Dakarze. Poświęcił się badaniu królestwa Masiny. W 1951 r. dostał stypendium w UNESCO. Podczas pobytu we Francji poznał paryskie środowisko afrykanistów (przede wszystkim Marcela Griaule'a). W 1960 r. założył w Bamako l'Institut des Sciences Humaines i został przedstawicielem Mali w UNESCO. Wybrane publikacje: *Kaïdara, récit initiatique peul* (1969), *L'Étrange destin du Wangrin* (1973), *Amkoullel l'enfant peul (mémoires I, 1991), Oui mon commandant ! (mémoires II, 1994)*

Jomo Kenyatta (ur. 1891; zm. 1978) był jednym z najważniejszych polityków w historii Afryki Wschodniej, uważanym przez wielu za ojca narodu kenijskiego. Kenyatta od najmłodszych lat bardzo interesował się kulturą Kikuju – grupy etnicznej, z której pochodził. Podczas kilkuletniego pobytu w Wielkiej Brytanii uczył języka kikuju na kilku uniwersytetach oraz studiował antropologię społeczną na London School of Economics. W 1938 r. pod okiem Bronisława Malinowskiego napisał *Facing Mount Kenya*. Od lat czterdziestych zaczął zajmować się polityką. W 1952 r. został uwięziony za udział w powstaniu Mau-Mau. Jeszcze będąc w więzieniu został wybrany na przewodniczącego KANU (Kenya National Union). Po wyborach w czerwcu 1963 r. został premierem Kenii. Piastował to stanowisko także po odzyskaniu niepodległości przez ten kraj w grudniu 1963 r., a w rok później został jego prezydentem. Powtórnie wybierany na ten urząd, sprawował go aż do swojej śmierci w 1978 r.

Naguib Mahfouz (ur. 1911; zm. 2006) był egipskim powieściopisarzem, nagrodzonym literacką Nagrodą Nobla, który według wielu zdołał zmodernizować arabskojęzyczną literaturę. Opublikował kilkadziesiąt powieści, kilkaset opowiadań, wiele scenariuszy filmowych oraz kilka sztuk teatralnych, ale dopiero po uzyskaniu Nagrody Nobla jego twórczość zaczęła być wydawana w Europie. Mahfouz sprawował ważne funkcje w wielu instytucjach państwowych, był także konsultantem ministra kultury oraz redaktorem gazety Al-Ahram. Podobnie jak wielu innych arabskich intelektualistów został potępiony przez islamskich fundamentalistów. Bronił Salmana Rushdiego, mimo że osobiście uważał, iż Rushdie nie przedstawił wiarygodnego obrazu islamu. Mahfouz zmarł w sierpniu 2006 r., a jego pogrzeb był ważną uroczystością w historii Egiptu.

Haile Selassie I (ur. 1892, zm. 1975), ostatni cesarz Etiopii. Został cesarzem w listopadzie 1930 r. W czasie okupacji Etiopii przez faszystowskie Włochy (1935-41) przebywał w Wielkiej Brytanii, gdzie powołał rząd na uchodźstwie i zorganizował Fundację Obrony Etiopii. Po odzyskaniu niepodległości Selassie powrócił na tron. W latach sześćdziesiątych był jednym z orędowników panafrykanizmu. Był jednym z głównych inicjatorów powołania do życia Organizacji Jedności Afrykańskiej, a następnie został jej pierwszym przewodniczącym. Od drugiej połowy lat sześćdziesiątych jego konserwatywna polityka zaczęła spotykać się z opozycją. W 1974 r. Mengistu Hajle Marjam dokonał puczu wojskowego, obalając ostatniego cesarza Etiopii.

Fundacja Edukacji Międzykulturowej

www.miedzykulturowa.org.pl/FEM

Biuro Fundacji:
Młodzieżowy Dom Kultury
ul. Łazienkowska 7, pokój 102
00-449 Warszawa

Adres do korespondencji:
ul. Miedzyborska 67 m 19
04-025 Warszawa
fundacja@miedzykulturowa.org.pl
tel. 22/424 02 08 fax 22/435 75 83

Konto:
Volkswagen Bank Direct
98 2130 0004 2001 0377 3694 0001
NIP: 113 260 69 12 Regon: 140 515 997